

Terrorangrepene 22. juli 2011 – Justisministerens redegjørelse i Stortinget 10. november 2011

I Innledning

President,

Den 22. juli 2011 vil prege Norge som nasjon i lang tid. Åtte mennesker mistet livet i bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet. 69 døde som følge av angrepet på Utøya. Mange mennesker ble skadet, og enda flere ble berørt som ofre eller pårørende. I tillegg medførte terrorhandlingene betydelige materielle skader.

Justisdepartementet har i budsjettproposisjonen for 2012 gitt en foreløpig redegjørelse om angrepene, de tiltak som var gjennomført før angrepene, og hva som er gjort i etterkant. Jeg har også redegjort for angrepene i trontaledebatten 4. oktober 2011. Samme dag redegjorde forsvarsministeren og jeg i den utvidede utenriks- og forsvarskomiteé særskilt om terrorberedskapen i Norge.

Regjeringen ser det imidlertid som viktig å ytterligere informere Stortinget om de alvorlige angrepene Norge ble utsatt for, og oppfølgingen av disse. Derfor tilbød jeg Stortingets presidentskap i brev av 17. oktober 2011 å redegjøre overfor Stortinget om aktuelle forhold i tilknytning til 22. juli.

Det er viktig og på sin plass å gi honnør til dem som var i aksjon både fra politiet, de andre nødetatene, Forsvaret og andre offentlige ansatte, i tillegg til frivillige organisasjoner og personer som på eget initiativ deltok. Disse

gjorde alle en formidabel innsats under svært vanskelige forhold. All ære til disse.

Samtidig er det legitimt å stille spørsmål rundt hvordan politiets aksjon og redningsarbeidet ble gjennomført. Jeg vil i denne forbindelse fremheve hva representanten Per-Kristian Foss uttalte til Aftenposten 19. oktober om at det viktigste blir å se om det er deler av politiberedskapen hvor det har vært svikt som allerede nå kan styrkes. Representanten Anders Anundsen er inne på noe av det samme når han i samme avis uttaler at det viktigste blir å avklare mange av de forhold som har vært omtalt i mediene som feil, mangler og problemområder. Altså at det allerede nå bør informeres om fakta, og ses på områder som kan styrkes.

President, dette er jeg enig i. Åpenhet rundt disse spørsmålene er viktig. Der vi ser forbedringspunkter er det ingen grunn til å vente. Vi må erkjenne feil og mangler når slike avdekkes, og være villige til endring og læring. Jeg vil derfor i denne redegjørelsen vektlegge syv områder som jeg så langt mener fortjener politisk oppmerksomhet og debatt.

Mange detaljer og spørsmål omkring angrepene kan imidlertid vanskelig besvares før undersøkelsene og evalueringene av de involverte instanser er fullført. Jeg minner om at det var enighet mellom regjeringen og alle de politiske partiene på Stortinget om å oppnevne en kommisjon for å gjennomgå angrepene på regjeringskvartalet og Utøya. Hensikten med kommisjonens arbeid er først og fremst å trekke lærdom fra angrepene. Kommisjonen skal kartlegge alle relevante sider ved hendelsesforløpet, og avgi sin rapport innen 10. august 2012.

Videre gjennomfører som kjent Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste interne evalueringer av politiets håndtering av angrepene 22. juli. Disse vil foreligge i uke 9 i 2012. Jeg har fått opplyst fra helse- og omsorgsministeren at tilsvarende gjelder for helsesektorens erfaringsgjennomgang.

Det pågår også en omfattende etterforskning. Mange spørsmål om hendelsesforløpet vil først være klarlagt når rettskraftig dom foreligger.

President, jeg vil i tillegg peke på at alle handlinger må vurderes i sanntid, og ses i lys av den informasjon som var tilgjengelig for de operative mannskapene der og da. I ettertid vil det selvfølgelig være lettere å se andre handlingsalternativer. Når alle faktiske forhold er fremkommet må vi også stille spørsmål ved om, eller hvordan, eventuelle mangler har hatt betydning.

Jeg understreker på denne bakgrunn at ingen er tjent med at det treffes forhastede konklusjoner på et unyansert eller mangelfullt grunnlag.

II Hoveddel

Om redegjørelsen

President, i det følgende vil jeg kort redegjøre for rolle- og ansvarsmessige forhold, samt planverk og ulike beredskapsressurser. Deretter vil jeg gi en fremstilling av hendelsesforløpet den 22. juli, og i denne forbindelse komme inn på enkelte spørsmål som har fått særskilt oppmerksomhet. Jeg vil legge hovedvekt på de forhold som det tilligger meg som justisminister å redegjøre for, og med særlig vekt på politiets rolle. Øvrige statsråders

ansvarsområder vil i liten grad bli berørt. I tillegg vil jeg peke på de utfordringer og dilemmaer vi som samfunn står overfor, og som vi må ta stilling til i tiden fremover.

Jeg vil understreke at min redegjørelse må avgrenses mot 22. juli kommisjonens arbeid, og de vurderinger det tilligger denne å foreta. Det vil ikke være riktig av meg på nåværende tidspunkt å trekke bastante konklusjoner om hendelsesforløpet. Nye fakta kan komme til, og faktagrunnlaget som denne redegjørelsen bygger på kan endres.

Om rolle- og ansvarsmessige forhold.

President, ekstraordinære hendelser og kriser krever innsats på alle nivåer. Regjeringen og departementene utgjør det strategiske nivået. Justisdepartementet vil i de fleste nasjonale krisesituasjoner ha en sentral rolle. Under Justisdepartementet ivaretar Politidirektoratet, den sentrale enhet i PST og Hovedredningssentralene det operative nivået. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Det taktiske nivå, hvor selve beredskapsinnsatsen utføres, ivaretas blant annet av det enkelte politidistrikt.

Når det gjelder de overordnede prinsippene for nasjonalt sikkerhets- og beredskapsarbeid, viser jeg til omtalen av disse i Justisdepartementets budsjettproposisjon for 2012, men presiserer at nærhetsprinsippet ikke gjelder ved sikkerhetspolitiske kriser.

Det administrative apparatet for sentral krisehåndtering er basert på tre hovedelementer. Dette innebærer krisestyring gjennom lederdepartement,

krisekoordinering gjennom Regjeringens kriseråd og bistand fra Krisestøtteenheten.

Politimesteren er ansvarlig for politiets håndtering av alle typer hendelser i eget politidistrikt, herunder kriser. Politidirektoratet kan i en krisesituasjon blant annet bistå berørte politimestre, og bidra til at tilstrekkelige personell- og materiellressurser er tilgjengelige. Ved kriser bistår PST blant annet med innhenting av etterretningsinformasjon, rådgivning, varsling og utarbeidelse av trusselvurderinger.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap skal bidra til å styrke samfunnssikkerheten og krisehåndteringsevnen på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Hovedredningssentralene ivaretar den øverste operative samordning og ledelse av redningstjenesten.

President, jeg vil nå kort redegjøre for planverk og ulike beredskapsressurser i politiet.

Politiets beredskapssystem er fundamentet for en enhetlig og effektiv håndtering av så vel ordinære som ekstraordinære hendelser. Systemet består av retningslinjer for politiets beredskap, Politidirektoratets styringsdokumenter og politidistriktenes planverk. Det er blant annet utarbeidet planer for sikring av en rekke ulike objekter som for eksempel bygninger og annen samfunnskritisk infrastruktur. I tillegg er det utarbeidet planer for en rekke scenarier hvor politiet har en sentral rolle.

Beredskapstroppen ved Oslo politidistrikt er politiets nasjonale innsatsenhet mot terror, og annen organisert eller alvorlig kriminalitet. Troppen kan etter anmodning bistå de øvrige politidistriktene ved konkrete aksjoner, og med polititaktiske råd.

Bombegruppen i Oslo politidistrikt består av bombeteknikere og tjenestepersoner med bombehunder som blant annet kan yte bistand til de øvrige politidistriktene i forbindelse med bombesøk og fjerning av eksplosiver.

For å styrke politiets beredskapskompetanse ble det i 1986 etablert egne utrykningsenheter. Mannskapene i utrykningsenhetene benyttes i væpnede aksjoner i politidistriktene, og utfører ordenstjeneste til daglig. Fra år 2002 har alle landets politidistrikter hatt minimum ett utrykningslag. Mannskapene gjennomgår årlig vedlikeholdstrening på totalt 103 timer.

Politihelikopteret, som er etablert som en egen enhet i Oslo politidistrikt, er et supplement til andre politiressurser. Helikopteret kan brukes som oversikts- eller observasjonsplattform ved blant annet alvorlige ulykker, væpnede aksjoner og annen alvorlig kriminalitet. Politihelikopteret har svært begrenset transportkapasitet, og er verken utstyrt for eller egnet til skarpe oppdrag.

I tillegg kan redningshelikoptertjenesten, som opereres av Forsvaret, være en viktig ressurs for transportstøtte til politiet i alvorlige situasjoner. Hovedredningssentralene styrer bruken av Sea King redningshelikoptrene.

Jeg minner også om at Forsvaret disponerer betydelige ressurser som det sivile samfunn kan gjøre seg nytte av i flere sammenhenger. Jeg vil i denne forbindelse rette en stor takk til Forsvaret for deres bistand til politiet i tilknytning til angrepene 22. juli.

Forsvarets bistand til politiet er nærmere regulert i en egen bistandsinstruks. Forsvarsministeren vil i sin redegjørelse omtale nærmere denne instruksen, og Forsvarets bistand til politiet i forbindelse med angrepene 22. juli.

Jeg viser i tillegg til at det i Justisdepartementets budsjettproposisjon for 2012 blant annet er gitt en oversikt over øvrig relevant beredskapsarbeid.

Fakta

President, jeg vil nå redegjøre for politiets rolle 22. juli med den informasjon som det har vært mulig å frembringe om saksforholdet per dags dato.

Den påfølgende faktaredegjørelsen er basert på innspill fra PST, Politidirektoratet, Kripos, Oslo politidistrikt og Nordre Buskerud politidistrikt, samt øvrige undersøkelser. Redegjørelsen er så uttømmende som mulig på nåværende tidspunkt. Jeg understreker imidlertid at omfanget av den informasjon som skal kartlegges i forbindelse med denne redegjørelsen er betydelig. Det er derfor åpenbart at det på et senere tidspunkt vil kunne fremkomme ytterligere faktainformasjon av betydning. Presentasjonen jeg nå gir av saksforholdet gis således med disse

forbeholdene. Alle tidsangivelser må forstås som «circa-angivelser».

Samtlige innspill jeg nå baserer min gjennomgang på vil i sin helhet bli gjort offentlig tilgjengelig.

Operasjonssentralen i Oslo politidistrikt mottok første melding om bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet kl. 1526. Meldingen ble umiddelbart lest ut til samtlige bilpatruljer. Første bilpatrulje ankom Youngsgate ved Folkets hus kl. 1528, og kl. 1530 rykket politidistriktets bombegruppe ut fra eget tjenestested. Politiets innsatsleder var til stede i Akersgaten fra kl. 1532.

I løpet av en time hadde Beredskapstroppen 23 tjenestepersoner i og rundt regjeringskvartalet, samt fem tjenestepersoner i stab. Beredskapstroppen ble sammen med bombegruppen benyttet til søk i regjeringskvartalet, og i andre oppdrag.

Alle tilgjengelige mannskaper ble satt inn i arbeidet med å ivareta liv og helse i regjeringskvartalet og tilstøtende gater. I tillegg bisto mange frivillige med uvurderlig innsats.

Politiet opprettet kommandoplass for innsatsleder på Einar Gerhardsens plass. Youngstorget ble valgt som oppmøtested for mannskaper fra politiet, Oslo brann- og redningsetat og ambulansetjenesten. På samme sted ble det opprettet samle plass for skadde og evakuerte.

Kl. 1546 fikk politidistriktet melding om at det muligens var to udetonerte bomber i området. Dette medførte en kortvarig evakuering av redningsmannskapene.

Videre mottok politiet meldinger om mistenkelige gjenstander og mistenkelig adferd i Oslo sentrum, som det var nødvendig å undersøke nærmere. Dette var ressurskrevende.

Kripos kontaktet på eget initiativ operasjonssentralen i Oslo litt etter kl. 1600 for å be om informasjon om hendelsen i regjeringskvartalet. Kripos mottok en situasjonsbeskrivelse, og en anmodning om at det ble iverksatt riksalarm med varslings om at et nærmere beskrevet kjøretøy var av interesse for politiet og kunne settes i sammenheng med eksplosjonen i Oslo sentrum. Rett i etterkant av dette ble politidistriktene Asker og Bærum, Romerike og Follo informert av operasjonsleder om samme kjøretøy, samt om person med uniform, våpen og skuddsikker hjelm.

Kripos opplyser at det tok ca. 25 minutter å effektivere varslingen til alle politiets operasjonssentraler, det vil si fra anmodningen om å iverksette varslings kom til den ble formidlet til alle landets politidistrikter. Kripos formidlet til politidistriktene ved riksalarm ca. kl. 1810 at det var besluttet å gjeninnføre grensekontroll på Schengen indre grenser, altså Norges grenser mot andre Schengenland. Totalt ble det i perioden 22. – 24. juli formidlet ni nasjonale varslinger fra Kripos.

Operasjonssentralen i Nordre Buskerud politidistrikt fikk, via akuttmedisinsk kommunikasjonssentral (AMK), den første telefonen om angrepet på Utøya kl. 1725. Nordre Buskerud politidistrikt opplyser i redegjørelse av 2. november 2011 at man på det tidspunktet hadde en bemanning på fem tjenestepersoner som befant seg på politihuset i Hønefoss. I tillegg hadde politidistriktet fem tjenestepersoner på jobb andre steder i distriktet, og med lengre avstand til Utøya. Varslinger ble

foretatt fra operasjonssentralen, slik at man i løpet av kort tid fikk flere mannskaper på plass. I løpet av kvelden og natten var ca. 60 tjenestepersoner fra Nordre Buskerud politidistrikt på jobb.

Oslo politidistrikt opplyser å ha blitt informert om skytingen på Utøya kl. 1729. Informasjonen kom fra Politidirektoratets liaison i politidistriktets stab, som hadde telefonkontakt med sin datter på Utøya. Samtalen var et viktig element i vurderingen av en hurtigst mulig utrykning til Utøya, og det ble besluttet at Beredskapstroppens mannskaper skulle avbryte sine oppgaver i regjeringskvartalet og begi seg til Utøya for å bistå Nordre Buskerud politidistrikt. Kun en liten styrke av Beredskapstroppen ble igjen i Oslo.

Oslo politidistrikt mottok kl. 1738 formell anmodning fra Nordre Buskerud politidistrikt om bistand fra Beredskapstroppen. Oslo politidistrikt opplyser at da anmodningen forelå, var første kjøretøy fra Beredskapstroppen allerede passert Lysaker. På vei mot Utøya mottok Beredskapstroppen informasjon om at det angivelig skulle være 2 - 3 gjerningspersoner, og at det skulle være plassert sprengladninger i skogen på Utøya.

President, det har i ettertid vist seg at det var en riktig og viktig beslutning å raskt sende hovedtyngden av Beredskapstroppens mannskaper til Utøya. På forespørsel har politiet opplyst at man samtidig bygget opp politiberedskapen i Oslo gjennom innkalling av mannskaper. Jeg vil i denne forbindelse minne om det jeg innledningsvis sa om viktigheten av å vurdere hendelser i sanntid. Politiet så ikke bort fra muligheten for flere angrep i Oslo. Vi vet fra terroraksjoner internasjonalt at det ikke er uvanlig at et bombeangrep i en by etterfølges av ett eller flere angrep i samme by.

Denne usikkerheten var en del av situasjonsbildet for dem som foretok de meget krevende operative vurderingene. Jeg mener dette borger for ettertanke.

Første politipatrulje fra Nordre Buskerud politidistrikt ankom Utøya ca. kl. 1750. Beredskapstroppen oppmøtestedet ved Storøya ca. kl. 1809.

Politiet har videre opplyst at Beredskapstroppen gikk i land på Utøya kl. 1825. Da politiet ankom øya ble gjerningsmannen raskt lokalisert.

Beredskapstroppen opplyser at gjerningsmannen ble pågrepet kl. 1827.

Materialet fra Nordre Buskerud politidistrikt angir et noe senere tidspunkt, mellom kl. 1832 og 1834.

I forbindelse med pågripelsen opplyste gjerningsmannen at det eksisterte ytterligere to celler som var utplassert eller var aktive. Kripos opplyser at denne meldingen ble meddelt alle politidistriktene som riksalarm kl. 1850.

Det ble opprettet pårørendesentre både i Oslo og på Sundvollen hotell. Det ble også opprettet et nasjonalt telefonnummer for pårørende. Videre ble det etablert pårørendekontakter i politidistriktene.

President, også på andre nivåer foregikk det et betydelig arbeid.

Da eksplosjonen i regjeringskvartalet inntraff var jourhavende i Politidirektoratets beredskapsseksjon til stede i direktoratet. Om den videre håndteringen opplyser direktoratet i notat av 1. november 2011 at vedkommende straks iverksatte tiltak for å varsle sentrale personer i ledelsen i direktoratet, og at det ble iverksatt innkalling av ekstra

mannskaper. Forsvarets liaison i Politidirektoratet ble innkalt, og møtte i direktoratet kl. 1655. Videre ble det besluttet å sende liaison fra Politidirektoratet til Oslo politidistrikt. Om situasjonen på Utøya opplyser Politidirektoratet blant annet, og jeg siterer:

«POD ble orientert om situasjonen på Utøya, loggført til kl. 1745 22.7. Informasjonen gikk på at person i politilignende uniform hadde skutt rundt seg på Utøya i Tyriffjorden. På dette tidspunkt hadde POD ingen informasjon som tilsa at det skulle være en sammenheng mellom Utøya og eksplosjonen i Regjeringskvartalet.»

Videre opplyser direktoratet, sitat:

«Da det ble kjent at man stod overfor to hendelser som hadde sammenheng, besluttet politidirektøren tidlig om kvelden, ca kl. 1900, å gi politimesteren i Oslo ansvar for å koordinere den taktiske innsatsen mellom berørte politidistrikt.» Sitat slutt.

Politiets sikkerhetstjenestes situasjonssenter ble umiddelbart varslet av egne ansatte om at det var en eksplosjon i Oslo sentrum.

Situasjonssenteret iverksatte umiddelbart varsling av nøkkelpersonell.

Senteret var pålogget Oslo politidistrikts operative logg, og kunne fortløpende følge de operative tiltakene som ble iverksatt. Personellet i PST hadde i initialfasen fokus på hensiktsmessig organisering av nødvendige stabsfunksjoner, som er forhåndsplanlagt for ekstraordinære hendelser.

Om den videre håndteringen opplyser PST i brev av 4. november 2011 blant annet følgende, sitat:

«PSTs hovedprioritet etter eksplosjonen i regjeringskvartalet var å etablere et apparat for informasjonsinnhenting. Informasjonsinnhentingene hadde som mål å avdekke hvem som stod bak eksplosjonen, forebygge og avverge eventuelle nye angrep, og å kartlegge trusselsituasjonen. Informasjonen skulle også gi grunnlag til PSTs analysearbeid, herunder utarbeidelsen av trusselvurderinger.

Det ble raskt avklart at Oslo politidistrikt skulle være ansvarlig for etterforskningen og PST forberedte bistand til etterforskningsarbeidet.

PST har ansvar for beskyttelse av myndighetspersoner og innkalte samtlige tilgjengelige livvakter umiddelbart etter eksplosjonen. Ødeleggelsene i regjeringskvartalet medførte blant annet at regjeringens biltjeneste ikke fikk forflyttet sine biler, og livvaktseksjonen gjennomførte derfor transport og nærsikring av fem regjeringsmedlemmer.» Sitat slutt.

Jeg var selv utenbys da angrepet fant sted i Oslo, og ga derfor kl. 1541 assisterende departementsråd i Justisdepartementet fullmakt til å vurdere og videresende politiets bistandsanmodninger om håndhevelsesbistand og operativ bistand til Forsvarsdepartementet.

Under håndteringen av angrepene 22. juli ivaretok Justisdepartementet rollen som lederdepartement, og Regjeringens krisestøtteenhet understøttet dette arbeidet. Krisestøtteenhetens personell tok seg fysisk uskadd ut av situasjonssenteret i første etasje i Høyblokka, og iverksatte tilnærmet umiddelbart varsling om hendelsen. Krisestøtteenheten flyttet raskt inn i tildelte lokaler i Forsvarsdepartementet, og flere personer fra enhetens beredskapsgruppe ble innkalt. Krisestøtteenheten har mobile

løsninger som gjør enheten fleksibel, og har øvd på å operere i alternative lokaler.

Representanter fra de faste medlemmene av Regjeringens kriseråd og deler av Justisdepartementets administrative ledelse møtte i Forsvarsdepartementet kl. 1700. Regjeringens kriseråd avholdt videre to møter om kvelden 22. juli, henholdsvis kl. 1830 og kl. 2230.

Jeg ankom Regjeringens representasjonsanlegg klokken 1940. I tidsrommet fram til klokken 2025 ankom også utenriksministeren og forsvarsministeren.

Justisdepartementet opprettet en liaison i Politidirektoratet ca. kl. 2000 for å lette kommunikasjonen, og for å få tidsriktig informasjon til Regjeringens kriseråd og Justisdepartementet.

Særskilte tema

President, i det følgende vil jeg gå nærmere inn på enkelte beredskapsmessige spørsmål som er blitt gitt særskilt oppmerksomhet.

Det har blitt reist spørsmål ved Beredskapstroppens transport fra Oslo til Utøya, og muligheten for helikopterstøtte i denne forbindelse. Oslo politidistrikt opplyser at det hittil i evalueringsarbeidet er registret at Beredskapstroppens ledelse var i første kontakt med Forsvarets 720-skvadron om helikopterbistand ca. kl. 16.50. I brev av 28. oktober 2011 uttaler Oslo politidistrikt videre blant annet følgende, sitat:

«Helikopterstøtten var ikke tilgjengelig. Forflytning med kjøretøy var derfor det eneste alternativet man hadde. Selv om helikopterstøtte hadde vært tilgjengelig, og hadde blitt vurdert som tidseffektivt, ville uansett deler av innsatsstyrken benyttet kjøretøy til forflytning fra Regjeringskvartalet og til oppmøtested i Hole Kommune.»

Kl. 1709 landet et redningshelikopter på Voldsløkka i Oslo, som kom fra Rygge flystasjon. Oslo politidistrikt opplyser i notat av 4. november 2011 blant annet at redningshelikopteret fra Rygge ble rekvirert av AMK gjennom Hovedredningssentralen Sør-Norge, og var tiltenkt en rolle ved eventuell flytting av bårepasienter ut av Oslo. Helikopteret var innredet deretter. Denne rekvisisjonen var ukjent for Oslo politidistrikt på det tidspunkt man fikk melding om skyting på Utøya kl. 1729.

Videre opplyser Oslo politidistrikt i notat av 8. november 2011 blant annet følgende, sitat:

«Hadde politiet kjent til dette helikopteret og ville benytte det til transport til Storøya hadde man måttet ta ut [og] demontere utstyr, frigjøre helikopteret fra HRS samt briefe mannskapet før det kunne lette fra Voldsløkka.

Dette ville vært en ren transport og ikke en skarp innsetting ut fra SAR-maskinens beskaffenhet. Hovedtyngden av mannskaper ville i tillegg benyttet biler» Sitat slutt.

President, jeg har merket meg Oslo politidistrikts opplysninger om dette. Dersom politiet hadde vært kjent med helikopteret på Voldsløkka, måtte likevel flere forhold vært tatt med i vurderingen av om helikoptertransport

ville ført til en raskere utrykning til Utøya enn bruk av bil. Jeg tenker her blant annet på reisetid til helikopteret, omlastingstid, helikopterets egenskaper og værforhold. Det er i dag vanskelig å konkludere om dette, og etter min mening tilligger det 22. juli kommisjonen å vurdere disse forholdene nærmere. Regjeringen har, som jeg vil komme tilbake til, likevel valgt å styrke helikopterkapasiteten for transportstøtte til politiet.

Også spørsmål om hvorfor mannskaper fra Nordre Buskerud politidistrikt ikke umiddelbart prøvde å ta seg ut til Utøya, herunder spørsmål om politiets forståelse av retningslinjene for skyting pågår, er reist.

Innledningsvis finner jeg grunn til å presisere at det ikke er utarbeidet en egen instruks om skyting pågår, men at temaet er omhandlet i «Håndbok for innsatspersonell», som er en del av Politiets beredskapssystem.

Her fremgår blant annet følgende, sitat:

«Ved melding om at skyting pågår i tett beferdet område (innendørs eller utendørs) skal politiet gjøre alt for å stoppe gjerningspersonen så raskt som mulig, slik at uskyldig tredjepart blir minst mulig skadelidende.»

Nordre Buskerud politidistrikt opplyser i redegjørelse av 2. november 2011 blant annet følgende om dette forholdet, og jeg siterer:

«Nordre Buskerud planla å aksjonere med egne mannskaper, men siden Beredskapstroppen ankom på et tidlig tidspunkt, ble dette et samarbeid. Både mannskapene fra Nordre Buskerud og fra Beredskapstroppen stod klare på landsiden da båttransporten ankom Storøya.» Sitat slutt.

President, det er ikke tvil om at politiet må utføre tjenesteoppdrag som kan medføre betydelig fare for de tjenestepersoner som deltar. Oppdragene må utføres profesjonelt og innenfor de rammer som er satt for tjenesten.

Tjenestepersonene må i sine vurderinger blant annet ta stilling til hvor farlig oppdraget er både med hensyn til egen sikkerhet, hensynet til andres liv og helse, muligheten for å lykkes med operasjonen og hvor raskt bistand fra andre, i dette tilfellet Beredskapstroppen, kan påregnes. Når det gjelder vurderingene som ble gjort, må vi avvente 22. juli kommisjonen, og deres vurderinger og konklusjoner. For øvrig viser jeg til at Politidirektoratet gjennom sin evaluering skal se på retningslinjene for skyting pågår. Dersom det etter dette skulle være tvil om forståelsen, vil Justisdepartementet gjøre en særlig vurdering av dette.

Det er også blitt reist spørsmål om transport og oppmøtested. Det er i denne sammenheng allment kjent at politiets båt havarerte under transporten mot Utøya. Om disse forholdene uttaler Nordre Buskerud politidistrikt blant annet, sitat:

«Politiet hadde i den første hektiske fasen ikke tilgang til andre båter enn sin egen. I området hvor politiet hadde sin oppmøteplass lå det mange båter til kai, flere av disse ble forsøkt «tyvkoblet», men båtene var godt sikret av sine eiere. Det lykkes derfor ikke politiet i å benytte disse båtene. Derimot beordret politiet to båter, som ble anropt fra kaia på Liagård, om å reise mot Storøya for å bistå Beredskapstroppen med transport. Det var disse båtene man lastet over til fra politiets egen båt.»

Nordre Buskerud politidistrikt påpeker videre, sitat:

«Hendelsen skjedde en fredag ettermiddag, med til dels meget stor trafikk på E16 forbi Hønefoss, som er veien fra politihuset til Utøya.

Området [eller] veinettet på landsiden av Utøya var preget av omkjøring, mye veiarbeid og fare for å ikke komme frem med bil [og] henger.

Valg av utsettingssted ble gjort med bakgrunn i dette, samt at stedet som ble valgt var godt kjent av båtføreren og er et sted brukt flere ganger av politiet i forbindelse med øvelser.

Vurderingen innebar at man ville bruke kortere tid til vanns enn i tett trafikk med få eller ingen muligheter til å ta seg raskt frem.» Sitat slutt.

Oslo politidistrikt opplyser videre at Beredskapstroppen kjørte biler frem til avtalt oppmøtested på Storøya, og at overfarten fra Storøya til Utøya foregikk i båter etter hvert som de ble tilgjengelige.

President, jeg legger til grunn at det ble foretatt vurderinger knyttet til valg av transport og oppmøtested, og mener at det må tilligge 22. juli kommisjonen å vurdere disse nærmere.

Om meldinger fra gjerningsmannen om overgivelse uttaler Nordre Buskerud politidistrikt følgende, sitat:

«Det er kjent at han har kommet gjennom på politiets nødnummer 112 – to ganger. Den ene samtalen ble mottatt på operasjonssentralen i Nordre

Buskerud og den andre på operasjonssentralen i Søndre Buskerud. Begge samtalene ble ringt inn fra telefoner som ikke tilhørte gjerningsmannen.

Samtalen til Nordre ble brutt av gjerningsmannen etter ca. 30 sekunder – da det ble forsøkt å ringe tilbake ble det ikke oppnådd kontakt. Samtalen til Søndre varte i ca. 1 minutt og 30 sekunder, men ble også her etter hvert brutt, og politiet fikk ikke registrert noe telefonnummer det ble ringt fra.

Det ble fra politiets side forsøkt å innhente så mange opplysninger som mulig fra gjerningsmannen, men lite tydet på at han hadde til hensikt og overgi seg på de tidspunktene han ringte. Dette understøttes av at man i nødsamtaler umiddelbart etter første anmodning fra gjerningsmannen om å overgi seg, hører en hurtig skuddtakt. Den andre anmodningen om å overgi seg ble ringt inn kort tid før pågripelsen.» Sitat slutt.

Samtalene mellom politiet og gjerningsmannen er tidligere offentliggjort, og disse fant sted henholdsvis ca. kl. 1759 og 1824. President, jeg konstaterer at politiet forsøkte både å holde og opprette ny kontakt med gjerningsmannen uten at dette lyktes.

President, ulike forhold vedrørende kommunikasjon, både knyttet til nødnett og anrop på politiets nødnummer 112, har vært tema i forbindelse med angrepene.

Oslo politidistrikt har gitt uttrykk for at nødnettet etter deres vurdering fungerte etter intensjonen. Nordre Buskerud politidistrikt har derimot

ikke fått installert det nye nødnettet, og opererte således med det gamle analoge sambandet. Nordre Buskerud politidistrikt opplyser i redegjørelse av 2. november 2011 blant annet følgende, sitat:

«Det er ikke mulig å kommunisere med det nye nødnettet fra sentralen i Nordre Buskerud. Flere av de politidistriktene som bistod, Oslo, Asker og Bærum [og] Søndre Buskerud samt helse, benyttet det nye nødnettet. Dette vanskeliggjorde kommunikasjonen fra operasjonssentralen til mannskapene fra disse distriktene.

Videre utbygging av et landsdekkende nødnett ble besluttet før 22.7, og Nordre Buskerud var allerede i gang med planlegging av nytt nett før hendelsen.

Det analoge sambandet og kommunikasjonen mellom operasjonssentralen og egne mannskaper fungerte ikke optimalt. I området som hendelsen skjedde er det til dels dårlig sambandsdekning, og det ble til tider ikke oppnådd kontakt mellom mannskapene eller mellom operasjonssentralen og mannskapene. Trafikken på sambandet var ekstremt stor, og kapasiteten med å motta og bearbeide informasjonen [og] opplysningene ble en utfordring.

Det samme gjaldt den enorme pågangen på telefon. Kapasiteten med mottak kombinert med gammelt utstyr gjorde at man ikke fikk prioritert de viktigste telefonene først.» Sitat slutt.

Nordre Buskerud politidistrikt opplyser at man ved hendelsens oppstart på Utøya kun var bemannet med en person som betjente 112- telefonen på

operasjonssentralen. Oslo politidistrikts operasjonssentral var ved eksplosjonen i regjeringskvartalet bemannet med en operasjonsleder, fire operatører og tre operatørassistenter.

Om politiets nødnummer uttaler Oslo politidistrikt at distriktet ikke hadde tekniske problemer med linjer inn på 112, men at pågangen i denne situasjonen var større enn antall personer som kunne motta 112 samtaler. Mellom kl. 1500 og 1600 ble 60 % av nødanropene på 112 besvart innen 20 sekunder. Operasjonssentralen hadde imidlertid problemer med å komme i kontakt med Nordre Buskerud politidistrikt, men informasjonen som kom inn ble videreformidlet til Beredskapstroppens representant i staben i Nordre Buskerud politidistrikt.

Nordre Buskerud politidistrikt uttaler følgende om nødnummer, sitat:

«Nødnummeret – 112 som går til operasjonssentralen i Nordre Buskerud bestod av 2 linjer inn til sentralen.

I praksis vil det si at man kunne motta 2 nødsamtaler samtidig, den tredje som ringte fikk opptatt og kom ikke gjennom». Sitat slutt.

President, jeg konstaterer at dersom det nye Nødnettet også hadde vært ferdig utbygd i Nordre Buskerud politidistrikt, ville dette ha lettet kommunikasjonen betydelig.

Det har også blitt reist spørsmål om tidsbruken i forbindelse med vakthold og sikring av utsatte bygningsobjekter etter anslaget i Oslo, herunder sikring av Stortinget. Oslo politidistrikt uttaler i brev av 28. oktober 2011 at det ble satt opp en liste med totalt 24 objekter som man prioriterte ut fra i

forhold til objektvakthold. Videre uttales blant annet følgende om disse forholdene, og jeg siterer:

«Ut over ettermiddagen fikk man også kjennskap til gjerningsmannens identitet samt det manifest som var lagt ut på internett. I manifestet var det oppgitt åtte "hatobjekter" som også ble sjekket ut. Politiet så ikke bort fra et mulig angrep nr. to, jf. modus internasjonalt og eget oppdatert planverk, og disponerte ressursene ut fra et slikt scenario.

Videre opplyser Oslo politidistrikt i notat av 8. november 2011 om vakthold ved Stortinget, sitat:

«Oppdraget med objektsikring ble gitt til Sentrum politistasjon kl. 1708. Stortinget ble besatt med egne mannskaper fra kl. 1805 den 22.7.11. Dette [på grunn av] at man måtte få inn ekstra mannskaper til oppdraget. I etterkant av bombeeksplosjonen i Regjeringskvartalet fikk Oslo politidistrikt inn flere meldinger om mistenkelige gjenstander. En av disse meldingene som politiet responderte på, er loggført kl.1546 med adresse Stortingsgata 14. Vi hadde således politimannskaper til stede i Stortingets nærområde fra ca. kl. 1550 den 22.7.11.» Sitat slutt.

Det har vært reist spørsmål om mulige forsinkelser i forbindelse med behandlingen av politiets anmodninger om bistand fra Forsvaret. Basert på den informasjon jeg sitter på i dag, synes det imidlertid ikke å ha vært unødig opphold i fremsendelsen og effektueringen av disse anmodningene. Forsvarsministeren vil i sitt innlegg omtale nærmere de ulike bistandsanmodningene og behandlingen av disse.

Et annet forhold som har blitt gitt betydelig oppmerksomhet er PSTs kjennskap til og oppfølging av prosjektet Global Shield. Jeg har fått opplyst at PST første gang mottok informasjon om Global Shield 22. september 2010, og da som en orientering fra Kripos. Prosjektet er rettet mot ulovlig handel med kjemikalier som kan brukes i produksjon av eksplosiver. PST var ikke hovedadressat for opplysningene om Global Shield, men mottok opplysningene om prosjektet til orientering. I brev av 27. oktober 2011 opplyser PST blant annet følgende, sitat:

«PST mottok etter dette flere dokumenter om prosjektet Global Shield. Sentralt i denne sammenheng er en oversendelse fra Toll- og avgiftsdirektoratet 3. desember 2010 om en navngitt norsk borger som kunne relateres til prosjektet.»

President, jeg presiserer at den navngitte borgeren ikke var gjerningsmannen. Videre uttaler PST, sitat:

«I tillegg lå det ved en liste fra valutaregisteret over 41 norske borgere som har hatt pengeoverføringer til et bankkontonummer i Polen. [Gjerningsmannen] var blant de 41 norske borgerne.» Sitat slutt.

På listen over transaksjoner fremgikk det at gjerningsmannen handlet for kr. 121,22,-. Det fremgikk ikke hva slags varer det dreide seg om.

PST opplyser videre at tjenestens interne evaluering så langt har klarlagt at tjenesten ikke har hatt søkelys på gjerningsmannen før 22.7, eller funnet annen informasjon om ham i PST fra tiden før 22.7.

Her må vi avvente PSTs egen gjennomgang, samt kommisjonens konklusjoner.

Etterforskning – hensyn til pårørende

President, jeg vil nå kort omtale etterforskningen og den kommende rettssaken. Riksadvokaten besluttet allerede på kvelden den 22. juli at Oslo politidistrikt skulle ha ansvaret for etterforskningen både av bombeaksjonen i regjeringskvartalet og skytingen på Utøya. Det ble raskt etablert en egen gruppe på 140 personer som skulle stå for etterforskningen. Fra og med 1. november er antallet personer som arbeider med saken redusert til 85, og det forventes ytterligere reduksjon til ca. 60 personer fra årsskiftet. Etterforskningen forventes ferdig før påsken 2012. Rettsaken skal gå for Oslo tingrett.

President, i enhver krisesituasjon hvor personer omkommer eller blir skadet er det av stor viktighet å ta vare på og vise omsorg for alle involverte.

Det ble i tiden etter den 22. juli arrangert en rekke minneseremonier. Det ble videre holdt en minnemarkering i Regjeringskvartalet 8. august for ansatte i departementene, og en samling for etterlatte og berørte i regjeringskvartalet 20. august. I tillegg er det gjennomført flere arrangementer på Utøya for både etterlatte, overlevende og pårørende.

Terrorangrepene skapte også betydelig internasjonal oppmerksomhet. Pågangen fra internasjonale media var fra første stund meget stor og

mange utenlandske politikere og andre tok kontakt for å uttrykke sympati og kondolere. I dagene etter ugjerningene ble det arrangert minnemarkeringer i en rekke land over hele verden. Flere av ofrene på Utøya var utenlandske ungdommer, og utenriksstjenesten bisto både de rammede og deres pårørende med hjelp og oppfølging.

Utfordringer fremover

President, regjeringen har som en av sine viktigste oppgaver å bekjempe alle trusler mot vårt demokrati, og å sikre befolkningens trygghet.

Regjeringen har styrket politiets og påtalemyndighetens budsjetter betydelig. Bevilgningen har økt nominelt fra 8,2 milliarder kroner i 2005 til 12,2 milliarder kroner i 2011, en økning på om lag fire milliarder kroner. For neste år foreslås en ytterligere økning av politibudsjettet på 696 millioner kroner. I tillegg foreslår Regjeringen at det bevilges om lag 1,5 milliarder kroner i 2012 til investeringer i landsdekkende utbygging av Nødnett, og 526 millioner kroner til drift av Nødnett og Direktoratet for nødkommunikasjon. Det er dermed lagt opp til en betydelig styrking av samfunnssikkerheten og beredskapen i budsjettet for 2012.

President, regjeringens langvarige satsing på økte ressurser til politiet, blant annet gjennom dobling av opptaket på Politihøgskolen, flere årsverk og økte budsjetter fortsetter i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2012.

En god beredskap handler imidlertid ikke bare om økte bevilgninger. Det handler også om å gå inn i de politiske utfordringene og dilemmaene som trer fram. Med bakgrunn i denne redegjørelsen ser jeg så langt syv

hovedområder som bør være gjenstand for politisk debatt i tiden fremover:

For det første, forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme.

Forebyggingsarbeidet må baseres på dagens trusselbilde, og jeg vil derfor gi en kort omtale av dette. Innledningsvis minner jeg om at PST i flere år har vurdert at ekstreme islamister utgjør den mest alvorlige terrortrusselen mot Norge og norske interesser. Denne vurderingen er ikke endret etter 22. juli. I sin åpne trusselvurdering av 29. juli 2011 viser PST til at selv om få personer i Norge støtter opp om ekstrem islamisme, er aktivitetsnivået i enkelte ekstreme islamistiske miljøer høyt.

Om antiislamske miljøer viser PST i brev av 27. oktober 2011 blant annet til at det over tid også har vokst frem et slikt miljø i Norge. Denne utviklingen må ses i sammenheng med en generell økt oppslutning om fremmed- og innvandringsfiendtlige organisasjoner i flere europeiske land. Miljøene synes å ha større og bredere rekrutteringsgrunnlag enn høyreekstreme grupper, blant annet fordi medlemmene i utgangspunktet ikke assosieres med tradisjonelle høyreekstreme symboler og holdninger.

Gruppene i Norge er først og fremst synlige i ulike sosiale medier.

Foreløpig synes trusselen primært å være relatert til enkeltpersoner som er tilknyttet miljøet.

PST har i etterkant av angrepene 22. juli vært bekymret for mulige følgehandlinger. Videre viser terrorhandlingene 22. juli hvilke utfordringer som er knyttet til å avdekke personer som planlegger og gjennomfører

terrorhandlinger alene. Slike personer kan være motivert av ulike ideologiske retninger.

Rammen for PSTs ansvar følger av politiloven, og omfatter alvorlige straffbare handlinger som truer sikkerheten i samfunnet og grunnleggende samfunnsinstitusjoner. I denne sammenheng er det forebyggende aspektet særdeles viktig. Det forebyggende arbeidet innebærer først og fremst å identifisere radikaliserte miljøer og enkeltaktører med de ressurser og metoder PST har til rådighet. Spesielt viktig i kartleggingen er å avdekke om de aktuelle miljøer og enkeltaktører har intensjon om og kapasitet til å utøve eller støtte voldshandlinger.

Regjeringen har over tid styrket PSTs budsjett. I perioden 2005 til 2011 er tjenestens budsjett nominelt økt med 61 prosent fra 240 millioner kroner til 386 millioner kroner. I regjeringens budsjettforslag for 2012 foreslås det å styrke PST med ytterligere 46,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2011. Disse midlene vil blant annet gå til å styrke PSTs arbeid med åpen informasjonsinnhenting, såkalt OSINT, som blant annet innebærer systematisk innsamling av åpen informasjon fra internett. Det forventes at denne styrkingen vil bedre tilgangen på relevant informasjon innenfor hele tjenestens ansvarsområde.

Jeg har ved flere anledninger fått forespørsel om å gi mer informasjon om trusselbildet og PSTs virksomhet. Regjeringen har de senere år valgt en åpenhetslinje om tjenesten. Siden vi tiltrådte i 2005 har vi valgt å være åpne om blant annet tjenestens budsjett og bemanning. Videre er det siden 2010 utarbeidet en utvidet årlig nasjonal trusselvurdering som er offentlig. De

senere år er blant annet justiskomiteen invitert til PST, og det er gitt redegjørelser i Stortinget.

Det har fra ulike hold blitt reist spørsmål om ressursituasjonen i PST. 22. juli kommisjonen står fritt til også å vurdere denne. Jeg mener likevel det kan være klokt å få en ekstern gjennomgang av ressursituasjonen, slik at man har et best mulig grunnlag for behandling av PSTs fremtidige budsjetter.

Jeg nevner også at regjeringen 1. desember 2010 la frem handlingsplanen "*Felles trygghet – felles ansvar*" for å sikre en bred og koordinert innsats i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Dette forebyggingsarbeidet kan ikke gjøres av politiet alene. Med et bredt samarbeid mellom ulike aktører på et tidlig stadium legger vi til rette for en mer effektiv forebygging, og dermed økt trygghet.

President, slik jeg ser det er det helt avgjørende med gode arbeidsformer og analyser av trusselbildet både i politiet og sikkerhetstjenesten, samt et godt nasjonalt og internasjonalt samarbeid med alle relevante aktører. En bred forebyggende innsats på et tidlig stadium, før ekstreme holdninger blir til voldelige handlinger, er sammen med en målrettet styrking av beredskapen av avgjørende betydning for vår trygghet.

Jeg vil derfor oppfordre Stortinget til en bred debatt om forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

For det andre, rammebetingelsene til PST og politiet er avhengig av at det lovmessig tilrettelegges for bruk av adekvate metoder.

President, de senere år er både politiets og sikkerhetstjenestens adgang til metodebruk, som romavlytting, kommunikasjonskontroll og basestasjonssøk, betydelig styrket. Også terrorlovgivningen er oppdatert.

I denne forbindelse er jeg tilfreds med at Stortinget har vedtatt at datalagringsdirektivet skal gjennomføres i norsk rett. Dette verktøyet er etter min vurdering av meget stor betydning for at politiet skal kunne forebygge og bekjempe alvorlig kriminalitet som terror. Samtidig viste debatten om datalagringsdirektivet dilemmaene som knytter seg til personvern, og hva politiet bør kunne registrere og overvåke. Dette er viktige spørsmål som Stortinget også i tiden fremover må være forberedt på å ta stilling til i andre sammenhenger.

Justisdepartementet arbeider også med å følge opp Metodekontrollutvalgets utredning NOU 2009:15 «Skjult informasjon - åpen kontroll» som omhandler politiets etterforskningsmetoder og behandling av informasjon i straffesaker.

Departementet har dessuten i noe tid arbeidet med spørsmålet om ytterligere kriminalisering av handlinger som kan være forberedelse til terrorhandlinger. Lovendringer på terrorlovgivningens område har hittil hovedsakelig hatt for øye handlinger med flere involvert, og hvor forberedelsene typisk skjer i samarbeid mellom flere. Handlingene 22. juli 2011 aktualiserer spørsmålet om hvorvidt eksisterende lovgivning i tilstrekkelig grad rammer forberedelseshandlinger når det bare er én gjerningsperson inne i bildet, såkalt soloterrorisme. Videre har

departementet nylig fått til vurdering et forslag fra PST om endringer i terrorlovgivningen og metodebruk.

President, det er et prinsipielt viktig spørsmål om nye metoder og nye straffebestemmelser alltid er veien å gå for å hindre kriminalitet. Vi må alltid spørre oss om dagens metoder er utnyttet tilstrekkelig før vi innfører nye bestemmelser. Viktige spørsmål er grensen mellom personvern, individets frihet og samfunnets behov for trygghet. Jeg mener derfor at det er viktig at vi tar oss nødvendig tid i arbeidet med eventuelle lovendringer.

Derfor vil jeg President, oppfordre til at vi tar denne viktige politiske debatten. Personvern, frihet og trygghet for borgerne må debatteres under ett.

Det tredje hovedområdet jeg ser er hvilke forventninger vi har til responstid i politiet.

Beredskapsstatenes, og ikke minst politiets responstid, er et viktig spørsmål for Stortinget. Med responstid sikter jeg til den tiden det tar fra politiet mottar en melding om en hendelse til politiet er på stedet. Norsk politi vil vanskelig kunne klare å oppfylle et krav om lik responstid i alle geografiske områder. Til det er vårt land for langstrakt.

Vi må ha en debatt i tiden fremover om hva vi skal forvente av responstid når ekstreme situasjoner oppstår.

Politiets helikoptertjeneste ble evaluert i 2007. Evalueringen pekte på flere områder hvor en mer kostnadseffektiv drift kunne oppnås. Som orientert om i revidert nasjonalbudsjett i 2007, fikk Politidirektoratet samme år i oppdrag å fastsette beredskapskravene for helikoptertjenesten, tekniske krav og organiseringen av tjenesten.

Justisdepartementet ga i starten av 2011 Politidirektoratet i oppdrag å utrede kjøp av nytt politihelikopter, og herunder vurdere behovet for et reservehelikopter.

For å styrke helikopterberedskapen i politiet har regjeringen i budsjettforslaget for 2012 foreslått å øke bevilgningen med 29,7 mill. til styrket politihelikopterberedskap. Formålet med styrkingen er å etablere en døgnkontinuerlig tjeneste, styrke bemanningen og å inngå leasingavtale for ett reservehelikopter.

Regjeringen foreslår også å øke bevilgningen med 50 mill. kroner til å videreføre prosessen med anskaffelse av nye redningshelikoptre, og med 40 mill. kroner til å styrke vedlikeholdet av dagens redningshelikoptre. I kravspesifikasjonen til de nye redningshelikoptrene ligger det inne at disse også skal ha en mulighet til å støtte politiet i bekjempelse av særlig alvorlig kriminalitet, spesielt terror. Med utgangspunkt i basestrukturen med seks baser, døgnkontinuerlig tilstedeværelse og en responstid på 15 minutter, vil redningshelikoptrene utgjøre en viktig beredskapsressurs for politiet i hele landet.

Justisdepartementet vil derfor, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet, klargjøre retningslinjene for hovedredningssentralenes vurdering og prioritering av

politiets anmodning om bruk av Sea King redningshelikoptre i akutte situasjoner. Etter min vurdering er det viktig å sikre at politiets bistandsbehov gis høy prioritet.

Jeg minner også om at Forsvaret som kjent nylig har etablert en militær helikopterberedskap med Bell 412 på Rygge flystasjon, som etter anmodning kan yte administrativ transportbistand til politiet. Dette vil Forsvarsministeren komme nærmere inn på i sin redegjørelse.

Det er viktig for responstiden at vi sikrer at noen av våre mest operative beredskapsstyrker sikres bedre fasiliteter, både med hensyn til bedre ressursutnytting, rask uttrykningstid og trening. På denne bakgrunn prioriterer regjeringen arbeidet med å planlegge opprettelsen av et nytt beredskapssenter for politiet i Oslo, med sikte på å samle politiets helikoptertjeneste, Beredskapstroppen og hundetjenesten i Oslo politidistrikt.

I denne sammenheng vil jeg også minne om at regjeringen i budsjettet for 2012 foreslår å øke bevilgningen til Beredskapstroppen med 25 mill. kroner til ytterligere utstyrsanskaffelser.

President, utdanning og øvelser er også viktige elementer i politiets beredskap og krisehåndtering. Politihøgskolen har etablert en rekke utdanningstilbud på flere nivåer innenfor området sivil krisehåndtering. Dette omfatter blant annet stabskurs og årlige studier for operasjonsledere og innsatsledere i politiet, samt grunnkurs i bekjempelse av terrorhandlinger.

Fra 2007 har Politidirektoratet gjennomført en større årlig samvirkeøvelse, øvelse TYR, for å styrke politidistriktenes evne til krisehåndtering. Øvelse Tyr 2011 skulle vært gjennomført i regjeringskvartalet. Viktige momenter fra denne øvelsen vil imidlertid inngå i øvelsen som er planlagt i 2012.

Dette omfatter objektsikring av en regjeringsbygning i Oslo.

Regjeringen vil i 2012 legge fram en helhetlig stortingsmelding om samfunnssikkerhet. Jeg vil i denne meldingen legge opp til at vi fortsatt har et høyt ambisjonsnivå for sivile øvelser.

Jeg vil også nevne at Justisdepartementet i november 2010 startet et arbeid, den såkalte resultatreformen, som blant annet skal se på politiets oppgaver og organisering samt vurdere utviklingen av politi- og lensmannsetaten. En sentral del av arbeidet vil være vurderinger knyttet til beredskap, bemanning, utstyr og responstid. Angrepene 22. juli viser også at det er behov for å vurdere kapasitet, organisering og andre spørsmål knyttet til driften av operasjonssentralene i politidistriktene.

President, det vil nødvendigvis måtte gå en grense for hva som vil være realistisk responstid for politiet, men jeg mener det er viktig at også Stortinget går inn i debatten rundt hva som er å anse som en akseptabel responstid for politiet.

Det fjerde hovedområdet jeg ønsker å trekke frem president, er utfordringer knyttet til kommunikasjon.

Kommunikasjon er helt sentralt for å kunne utføre politioperasjoner og øvrig rednings- og beredskapsarbeid. Direktoratet for nødkommunikasjon

har evaluert hvordan Nødnett fungerte 22. juli, gjennom å analysere trafikkdata og opplysninger nødetatene har gitt i ulike fora. I Oslo sentrum var omtrent 1000 Nødnett-radioer i bruk, og ved Utøya ble det registrert i underkant av 300 radioer.

Nytt Nødnett er som tidligere redegjort for ikke utbygd i Nordre Buskerud politidistrikt, hvor Utøya ligger. Avstanden til Søndre Buskerud politidistrikt, hvor Nødnett er utbygd, er imidlertid kort. Det medførte at Nødnettradioer kunne benyttes av blant annet innsattpersonell som kom fra omliggende distrikter. Under innsatsen ved Utøya ble det derfor en utfordring å håndtere kommunikasjon mellom de ulike aktørene.

Nytt nødnett er som kjent etablert på det sentrale Østlandet. Stortinget vedtok 9. juni 2011 at nødnett skal bygges ut i hele fastlands Norge. Dette er en betydelig satsing på økt samfunnssikkerhet, som vil gi nød- og beredskapsstatene i Norge et nytt og moderne radiosamband.

Regjeringen ser det som viktig å videreføre arbeidet med utvikling og drift av nytt landsdekkende nødnett. Det foreslås derfor å øke bevilgningen med omlag 1,5 mrd. kroner i 2012 for å sikre fremdrift i dette arbeidet.

President, redegjørelsen viser også at kapasiteten på nødnummer 112 kan være sårbar. Jeg er i denne forbindelse orientert om at Politidirektoratet er i ferd med å vurdere behovet for å styrke operasjonssentralenes mottakskapasitet.

President, robuste kommunikasjonsnett kan være avgjørende i mange situasjoner. Prioritet i nettet for viktige meldinger er en annen

problemstilling. Også kapasiteten ved nødsentralene og organiseringen av disse er komplekse problemer som vi må være villige til å gå inn i.

President, jeg vil derfor oppfordre Stortinget til debatt rundt kapasiteter, strukturer og sårbarhet knyttet til kommunikasjon for nødetatene.

Det femte hovedområdet jeg ser, er hvilken sikring og beskyttelse av utsatte objekter vi skal ha i fremtiden.

President, vi har en lang tradisjon for at stortingsrepresentanter og statsråder kan bevege seg fritt i samfunnet. Fra våre naboland har vi imidlertid sett at det i lengre tid har vært et annet regime for sikkerhet rundt rikspolitikere enn i Norge.

De ansatte på Stortinget og i departementene har også krav på at tilstrekkelige sikkerhetstiltak iverksettes på deres arbeidsplass. Jeg er i dag glad for å kunne konstatere at de departementene som ble rammet av bombeeksplosjonen 22. juli er i god drift i nye eller midlertidige lokaler. Regjeringen eller departementene var aldri satt ut av funksjon, men mange har fortsatt krevende arbeidsforhold.

Etter 22. juli er det iverksatt et arbeid som Fornyings- og administrasjonsdepartementet leder for å gjenoppbygge regjeringskvartalet, og for å gjennomgå sikkerheten for departementene der de i dag er lokalisert. Angrepet kan nødvendiggjøre ytterligere sikkerhetstiltak.

President, jeg mener at vi parallelt med dette arbeidet må starte en prinsipiell debatt om hvordan vi som politikere ønsker at vårt samfunn skal fremstå. Regjeringen har etter 22. juli uttalt at vi ønsker mer åpenhet og mer demokrati, men ikke naivitet. Samtidig må vi sikre at de funksjoner som regjeringen og Stortinget innebærer, ikke settes ut av funksjon.

President, jeg inviterer derfor til en bred, prinsipiell debatt rundt disse spørsmålene.

For det sjette, samhandling mellom politi og Forsvaret.

Norge er som sagt et langstrakt land, og med en spredt bosetning. Det vil ikke være hensiktsmessig at store etater bygger seg opp uten tanke på samhandling. Derfor er ett av de forsvarspolitiske målene i Norge at Forsvaret også skal bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense følgene av ulykker, katastrofer, terroranslag og angrep.

Som jeg har vist til tidligere, og som forsvarsministeren vil gå nærmere igjennom, er Forsvarets bistand til politiet regulert i en egen instruks.

Videre er det opprettet egne liaisonordninger mellom politi og Forsvar som skal sikre rask respons. Vi bør likevel kunne reise en debatt om man skal se på ytterligere samhandling mellom politi og Forsvar innenfor de grenser som Grunnloven setter. Ansvarsforholdene er klargjort de senere år, og skulle i seg selv ikke være problematiske.

Det er viktig å respektere Forsvarets rolle for å ivareta norsk suverenitet, men vi bør også se på om Forsvaret i enda større grad bør legge vekt på

sin bistandsfunksjon overfor det sivile samfunn når det planlegges, investeres og øves. Både Forsvarets og politiets rolle er å beskytte demokratiet, og å skape trygghet for innbyggerne i Norge, innenfor sine respektive ansvarsområder.

President, jeg mener derfor at vi bør se nærmere på muligheten for ytterligere samhandling mellom politi og Forsvar.

Et syvende område er omsorg og oppfølging av ofre og pårørende.

Kommunene har i tiden etter 22. juli hatt ansvaret for den psykososiale oppfølgingen av de rammede. Dette ansvaret utøves i nært samarbeid med spesialisthelsetjenesten, og kommunene understøttes av kompetanse fra de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Helsedirektoratet følger dette arbeidet som har høy prioritet, og som fortsatt pågår. Gjennom å tilby de rammede en fast kontaktperson, og gjennom å sørge for en tett og proaktiv oppfølging, skal kommunene bidra til at den enkeltes behov fanges opp, og at den enkelte får den hjelpen han eller hun trenger.

Etter voldsoffererstatningsordningen kan terrorofrene få erstatning av Staten for økonomisk tap, oppreisning og menerstatning, dersom dette ikke er dekket gjennom andre ordninger. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2012 foreslått å øke bevilgningen med 30 millioner kr til voldsoffererstatningsmyndighetene for å sikre en effektiv og god behandling av søknadene. Det er besluttet at disse søknadene kan behandles selv om straffesaken ikke er endelig avgjort.

Angrepene har i tillegg tydeliggjort de pårørendes store behov for informasjon, og vi må se på om dagens håndtering av dette er god nok.

President, det påligger alle et ansvar som medmennesker å være der for de som trenger det etter disse hendelsene. Mange er blitt påført store lidelser, og de må ikke glemmes. Dette vil utfordre oss på flere nivåer.

III Avslutning

Jeg har nå gitt en redegjørelse om blant annet de faktiske forholdene 22. juli, så langt jeg per dags dato er kjent med saksforholdet. Som tidligere nevnt vil samtlige innspill som faktaredegjørelsen er basert på, i sin helhet bli gjort offentlig tilgjengelig i dag. Dette er en videreføring av regjeringens åpenhetslinje. For øvrig vil jeg nevne at Justisdepartementet har understreket overfor våre relevante underliggende etater betydningen av å medvirke til å gi informasjon til 22. juli kommisjonen.

President, vi har alle hatt tunge dager bak oss. Mange sliter fortsatt, og ser mørkt på fremtiden. 4. august ble jeg bedt om å komme til Ullevål sykehus for å markere 18-årsdagen til Viljar Hansen, en av ungdommene på Utøya som ble hardt skadet av flere skudd. Han var hardt rammet og svak. Han tok meg straks i hånda og sa: «Knut, det finnes så mange gode mennesker der ute». Det gleder meg at han i dag er oppe og går. Og til alt overmål er aktiv i lokalpolitikken, som nyvalgt representant i lokalstyret i Longyearbyen.

Kanskje hans innsats og stå på-vilje kan stå som eksempel på statsministerens ord; «mer demokrati, mer åpenhet, men aldri naivitet».

Jeg har nå redegjort for blant annet politiets innsats og regjeringens tiltak mot terror både før og etter 22. juli. Helt til slutt, president, ansvaret for angrepene er ene og alene gjerningsmannens. Det var et feigt angrep på demokratiet. På politisk engasjert ungdom på Utøya. På regjeringen og statsforvaltningens ansatte.

Det påhviler oss alle et ansvar. Å vise i ord og handling:

At demokratiet skal vinne.

Det er den politiske debatten jeg nå tar til orde for.